

RESPUBLIKALARNI BOSH SXEMALARINI (GENSXEMA) ISHLAB CHIQISH

Lapasov Abdugʻani Abdusaitovich

Toshkent Arxitektura Qurilish Universiteti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17342186>

Rivojlanayotgan mamlakatlarda barqaror iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik taraqqiyotni taʼminlash maqsadida hududiy rejalashtirishning samarali vositalaridan biri - bosh sxema (general sxema, yoki Gensxema) hisoblanadi.

Bosh sxema — bu respublika miqyosidagi uzoq muddatli hududiy rivojlanish konsepsiyasini belgilab beradigan strategik hujjat boʻlib, u mavjud resurslardan samarali foydalanish, demografik oʻsishni hisobga olish, infratuzilmani rivojlantirish hamda tabiiy muhitni muhofaza qilish kabi asosiy masalalarni qamrab oladi.

Bosh sxemalarni ishlab chiqish jarayoni juda masʼuliyatli va koʻp bosqichli jarayon boʻlib, u respublika hududining tabiiy-geografik xususiyatlari, iqtisodiy salohiyati, aholining joylashuvi va migratsiya harakatlari, transport va muhandislik infratuzilmasi, tarixiy-madaniy meros hamda ekologik holatni chuqur tahlil qilishni talab etadi.

Shu asosda, har bir respublika uchun individual yondashuv asosida strategik rivojlanish yoʻnalishlari ishlab chiqiladi.

Gensxemalar nafaqat hududlarni toʻgʻri tashkil etish, balki investitsiyaviy loyihalarni toʻgʻri joylashtirish, aholi turmush darajasini oshirish, shahar va qishloqlar infratuzilmasini yaxshilash, hamda tabiiy resurslardan samarali foydalanish imkonini yaratadi. Shu boisdan, bosh sxemalar respublika miqyosidagi rejalashtirishning asosiy tayanch hujjati hisoblanadi.

Ayniqsa, global iqlim oʻzgarishi, tabiiy resurslarning kamayib borishi, va aholi sonining oʻsishi kabi zamonaviy muammolarni hisobga olgan holda, yangi avlod bosh sxemalarini ishlab chiqishda ekologik barqarorlik va "yashil" infratuzilmaga alohida eʼtibor qaratish lozim.

Xulosa qilib aytganda, respublikalarni bosh sxemalar asosida rejalashtirish davlatning hududiy siyosatini samarali amalga oshirishga xizmat qiladi.

Ushbu hujjatlar orqali hududlar oʻrtasida muvozanatli rivojlanishga erishish, aholiga munosib hayot sharoitlarini yaratish va barqaror iqtisodiy oʻsishni taʼminlash mumkin.

Shu sababli, bosh sxemalarni ishlab chiqish jarayoniga ilmiy yondashuv, zamonaviy axborot texnologiyalari va xalqaro tajriba asosida yondashish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Oʻzbekiston Respublikasi Shaharsozlik Kodeksi** (2022). Toshkent.
2. **UN-Habitat.** (2020). *World Cities Report: The Value of Sustainable Urbanization*. United Nations.
3. **Jacobs, J.** (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. Random House.
4. **Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining** 2020-yil 27-noyabrdagi PF-6119-son Farmoni.
5. **Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining** 2024-yil 30-apreldagi PF-70-son Farmoni.
6. **Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining** 2014-yil 3-iyundagi 140-son qarori.